تاریخي واقعات
درست پېش کول پکار دي

رحمت شاه سائل

"تاریخي واقعات درست کر لیجئے" دا د محترم افتخار الدین خټک صاحب د ۲۵ ستمبر ۲۰۰۹ د یو کالم عنوان دے چې په مشرق اخبار کښې خور شوے دے. د خټک صاحب مطالعه بېشکه د منلو وړ ده خو هغهٔ شاید د خپل علم او مطالعې په زور نهٔ یواځې د تاریخ سره سرزوري کړې ده، بلکې اوس هم هغه د یو بې ځایه طرفدار په حېث د پښتنو د خطا کولو یوکوشش کړے دے.

ما به د پښتو یو متل اورېدو چې "د ابۍ زوئے بې قسمه قسمي وي" ما به وې چې کوم سړے خټک وي او د تاریخ مطالعه ئې دغسې او دومره وي نو کهٔ نور هیڅ نهٔ وي نو یو پښتون دوست سړے خو کېدے شي خو خبر نهٔ وم چې دا عقیده خو به د خوشحالیاتو په مطالعه د ټکنیتوب نخښه نخښانه وي.

زما په شان ډېرو لیکونکیو وخت په وخت په دې موضوع لیکل کړي دي او وئیلي ئې دي چې پښتونخوا د دې صوبې پخوانے نوم دے، دا دې بحال کړے شي. د دې دوېم مطلب دا دې چې دا علاقه ځهٔ نن پرون یا د انګرېز په وخت کښې نهٔ ده پیدا شوې بلکې د دې خپل نوم ؤ هغه بحالول پکار دي. ما په خپله په یو مضمون کښې دا هم لیکلي ووو چې کله د صوبې د نوم دپاره امکانات پېدا شي نو دلته یو څو پښتون دښمنه لیکونکي خپله دغه فریضه په دې طریقه سرته ورسوي چې په دې صوبه کښې د نورو ژبو او نورو قامونو فهرستونه په داسې انداز کښې پېش کړي لکه چې په دې نورو صوبو کښې نهٔ نورې ژبې شته او نهٔ نور قامونه او یا دا چې مونږ ګني د خپلې صوبې د نورو ژبو دښمنان یو او یا ګنې مونږ د انګرېز د ورکړي نوم د بدلولو په ځائے لګیا یو دا صوبه وېشل غواړو. اوس اوس چرته اباسین یوسفزي د صوبې د زوړ نوم د بحالۍ خبره کړه ده او په دې افتخار الدین خټک د حېرانتیا اظهار کړے دے او په خپل کالم کښې ئې لیکلي چې د دې صوبې پخوانے نوم څهٔ ؤ؟ دے لیکي چې په ماضي بعید کښې دا خطه د بامیان پورې ګندهارا وه او په دې مناسبت سره د بت تراشۍ په فن کښې ګندهارا آرټ په دنیا کښې شهرت لري. بیا وائي چې خو زماني اړخ بدل کړو دغه فن او بدهـ ازم منلو والا د دې ځائے نه ختم شو"

خټک صاحب دا نهٔ دي لیکلي چې دغه د بدهـ ازم منونکي څوک وو، آیا چرته بدها د بل ځائے نه د

ځــان سـره راوســتي وو او کــهٔ د دې خــاورې خپــل اوسېدونکي خلق وو او کهٔ خلق وو قوميت ئې څهٔ ؤ؟ خو ګـنـدهاريان وو، پـه اصـل کـښـې ګـنـدهارا د پېښـور داسې زوړ نـوم دے لکـه چې پـه يـو وخـت کښې ئې باګرام هم نوم ؤ، په دې حقله رحمان بابا وائي چې:

هم نغمې کاندی هم رقص کا هم خاندی
د رحمــان پــه شــعر ترکــې د بــاګرام

پـه اصـل کښـې ګندهارا آرټ پـه پېښـور يعنې ګندهارا کښې پېدا شو. د ټېکسلا نه واخله تر چينه تر باميانه او نـورو نـورو ځايونو تـه ورسېدو. دغـه آرټ چې خټک صاحب ورته د بت تراشۍ فن وائي د بدها نه ډېر وروستو شروع شوے دے. د کنشکا پـه دور کښې شروع شوے دے چې دغه خلق بادشاه او رعايا تقريباً د بدهـ ازم منونکي وو. زهٔ بُت هغې تـه وايـم چې خـالص ورتـه سجده کېږي او دغـه شـے زهٔ مجسمې ګڼم. ځکه چې پـه دغـه کښې هغـوي د بـدها تعليمات او د هغهٔ ژوند ريکارډ کړے دے او دا پـه دومره لوئے تعداد کښـې دي چې تهٔ بـه وائې دلتـه د دې مجسمو فېکټرۍ وې. دغـه ډېر باريک کارونـه ټـول پـه ګوتـو او لاسـو پـه اوزارو شـوي دي. دغـه مجسـمې چـې د مجلسـونو او تقريرونـو پـه شـکل کښې نـن هـم زمونږ پـه ميوزيمونـو کښـې پـه لږ کم تعـداد کښــې شـتـه خـو دغـه معلومـات تـرې ممکـن کېدے شي. د دغې تهذيب چې ټېکسلا خو څهٔ چې د پښـتنو ټـول غرونـه تـرې ډک دي، نـهٔ يـوائې پـرې پښـتـانهٔ د خپـل تهـذيب او آرټ دعـوٰي لـري، بلکـې دنيا هم دغه تهذيب د دغـې خلقـو د ماضي پـه توګـه پېژني. نن هم چې په پښـتنو کښـې ځوک پـه هيڅ نهٔ پوهېږي نو خلق وائي چې فلانے په هيڅ سدهـ بدهـ يا شدهـ بدهـ نهٔ دے. د دې نه علاوه په پښتو کښې يوه ټپه موجوده ده چې د پخوانو خلقو نه سينه په سينه تر دې رارسېدلې ده چې وائي:

رب دې دستي تر نهنګ تېر کهٔ
د کرشنا په ماڼو ناسته ډوبه شومه

د خټک صبب په خدمت کښې عرض دے چې نن هم د پېښور ځنې ځيزونه لکه د پېسې لوښي، د اندر شهر کالي پټري او پېښورۍ پڼې يو شهرت لري. دغسې د تخت بائي کباب او د چارسدې څپلۍ ډېر زيات شهرت لري. دا څيزونه اګر چې د ګندهارا آرټ سره پرتلـه کـول مناسـب نـهٔ دي هغـه يـو بيـل حېثيت لري، ولې د مثال په توګه پېش کول ئې ګناه هم نهٔ ده. ګندهارا آرټ د پښتنو خپل کلچر دے خو دغه نوم د پښتنو د يو ځائے نوم دے.

د بـدها منـونکي هـم د بـدها د تعليمـاتو نـه معلومېږي چې غېر متشدد خلق وو يا ئې جنګ نهٔ دے کړے او يا دغه زمانه د يو بل نه د وطنونو نيولو زمانه وه. سپين هنان په وسله زورور وو او دا خلق ئې وهلي دي او يا بيا د بدها د منونکيو په حېث دوه ډلې شوې دي او ګټونکې ډلې د تشدد په ذريعه دغه خلقو ته شکست ورکړے دے خو خټک صبب مونږ ته په دې کښې څهٔ تعليم راکول غواړي سېوا د دې نه چې پښتون د خپلې خاورې نه د تاريخ په رڼا کښې بې دخله وساتي او يا کهٔ ئې د بدها سره تړي نو د بدهـ مذهب د منونکي په حېثيت ئې د خپل قامي وجود نه شوکول غواړي. بيا خټک صبب ليکي چې او بيا ئې په تاريخ کښې دي ته روه ووې خو وائي چې د دې حدود د دريائې سندهـ اخوا شمېرلے کېدهٔ وائي چې څوک به هندوستان ته لاړهٔ

نو هلته به ورته افغان پټهان او روهیلے وئیل کیدۀ او روهیلکنډ ئې اهم ځائے ؤ.

په دې کښې شک نشته چې دا هم د پښتون مختلف نومونه دي او دلته کوهستانونه هم شته او نن هم د پاکستان دننه او بهر اکثر پښتون ته خلق خان وائي خو نۀ خو خان د پښتون د قامي وجود ځائے نیولے شي او نۀ کوهستان د پښتنو د وطن نوم کیدے شي سره د دې چې دا صوبه دغسې د غرونو ډېرې سلسلې لري. بیا وائي چې د ۱۹۰۱ پورې دا صوبه د پنجاب حصه وه خو خټک صېب دا نۀ وائي چې د ډیورنډ د کرښې نه مخکښې دا صوبه چرته وه؟

بیا هم عرض دا دے چې ۱۹۰۱ء خو د پرون خبره ده ځۀ د پاسه څلور سوه کاله مخکښې چې خوشحال وائي :

نوره واړه پښتونخوا په ځائے مېشته وه
خو یو زۀ دې زمانې پکښې منصور کړم

نو دا خوشحال بابا په خوب کښې اوربدلي وو کنه دا وه پښتونخوا او کۀ هغۀ پښتونخوا د اکوړي نه تر نوښاره ګڼله او کنه دغه شعر د خوشحال خان خټک نۀ دے چا ورپورې هسې تړلے دے.

محترم خټک ته دې معلومه وي چې دغه شعر د هغۀ د یوې داسې اوږدې قصیدې شعر دے چې دا هم څوک نۀ شي وئیلے چې دا به پکښې بل چا ور اچولے وي، بیا هغۀ پښتونخوا د پښتون د کور په حېثیت استعمالوي. د ټولې پښتونخوا نه د هغۀ مطلب د پښتنو ټول پښتنانۀ دي. پښتونخوا هغه د یو داسې علامت په توګه استعمالوي چې د پښتون بچے بچے پرې پوهېږي. پښتونخوا دغه وخت هم نۀ د اکوړي یا نوښار دوېم نوم دے او نۀ د پېښور یا بل ځائے دوېم نوم!

محترم خټک صېب دا هم وائي چې کۀ د دې صوبې نوم پښتونخوا ؤ نو دې له ئې شمالي مغربي صوبه نوم ولې کېښودو، دا خو دې خټک صېب د پېرنګیانو نه پوښتنه وکړي چې هغوي دا صوبه د افغانستان نه ولې بیله کړې وه او بیا دې ترې دا تپوس هم وکړي چې تاسو چې دا د شپږو زرو میلو نه دلته راتلئ د دې خړ سرو خلقو په وطن مو قبضې کولې نو ستاسو خپل ملک نۀ ؤ؟

خټک صېب دې له هم ډېر زور ورکړے دے چې یاد لرئ یعنې اې پښتنو! یاد لرئ چې تاریخ مونږ د افغان په نوم پېژني، د پښتون په نوم نۀ.

اوس کۀ زۀ د دغې تاریخي حوالې په رڼا کښې محترم خټک ته پښتون نۀ وایم نو اګر چې ګرم به نۀ یم خو شاید چې دغه خبره به د هغۀ په نفسیاتو درنه پرېوځي ځکه چې د هر پښتون نفسیات په پښتون کلچر کښې د زرګونو کالو نه نشوونما موندې ده او یو حد ته رسېدلي دي.

خو زما عرض دا دے چې کۀ چاته روهیلے وئیلے شوے دے کۀ افغان او کۀ پښتون او کۀ پټهان دا ټول یو پښتون دے، دا ئې وطن دے، دا ئې خاوره او دغه ئې قوم دے. خبره تشه په نومونو نۀ ده آیا د دې ټولو نومونو سره وابسته خلق پښتو ژبه نۀ وائي، کلچر ئې د پښتنو نۀ دے، دا قام په دغسې نومونو تقسیمول درسته رویه هر ګز نۀ ده او زۀ به د تاریخ مننه کوم چې ما کم از کم کۀ په پښتون نۀ پېژني نو په افغان خو مې پېژني.

باید چې خټک صاحب مونږ له د هغۀ په قول د چودري رحمت علي افغانیه نوم چې الف ئې د

پاکستان په نوم کېږي دے د هغې غوښتنه وکړي خو د پښتونخوا په مخالفت کېږي دي کم از کم تاريخ نۀ مسخ کوي. خټک صېب کۀ د تاريخ تفصيل ته تلۀ غواړي نو چې پښتو کلاسک ادبيات او د هغې د تاريخ مطالعه هم ضروري وګڼي او دا معلومه کړي چې شعر ته چې کوم لفظ راځي هغۀ ډېرې زماني نه د خلقو په ذهن کښې ځائے نيولے وي، ځکه د لفظ يا نوم سره د بنده په ذهن کښې هغه د خپلو ټولو معنو سره تصوير کېږي او يو منظر او پس منظر ئې هم په ذهن کښې جوړېږي او رګ وېد کۀ هر څو د هندوانو مقدس کتاب هم دے خو دا په بنيادي توګه د آريايانو کتاب دے. خو په دغه کتاب کښې کۀ هغوي د سندهو، سواستو او کرومو و غېره درياېونو ذکر کړے دے نو د هغه وخت جغرافيائي صورت حال هم د نظره نۀ دي غورځول پکار. د دې کومو سيندونو ذکر چې کوي دا هم د پښتونخوا د علاقو سيندونو دي او په دغې رګ وېد کښې د پښتنو د ذکر سره پکتيکا يا پختيکا هم شته بايد چې خټک صېب د افغانستان د پخواني تاريخ مطالعه هم وکړي.

خټک صېب يوه تاريخي حواله پېش کړې ده چې زۀ پرې هيڅ نۀ پوهېږم. هغه وائي چې د بهارت نه راغلي "ابررو" مهاجرينو کښې يوسفزي، خټک، اپريدي او بنګش وغېره ټول راغلي دي خو هغه ځان ته افغان يا پټهان وائي. پښتون نۀ وائي ځکه چې هغوي پښتو نۀ وائي کمال دے چې د بوټو خاندان ذکر خبر کوي نو وائي چې د بوټو خاندان د بهر نه راغلے او دلته اباد شو الغرض څوک هم چې هلته راغلۀ او اباد شو نو ځان ته ئې سندهيان ووې مګر خپل قومي شناخت ئې برقرار وساتۀ، يعنې د بوټو صاحب قومي شناخت بوټو دے او د خټک صېب قومي شناخت خټک دے، سوال دا دے چې سندهے قوم دے کۀ بوټو يا يو قبيلوي نوم قومي شناخت دے کۀ افغان يا پښتون.

هسې خو تاريخي حوالې نورې هم ډېرې دي. خوشحال څلور سوه کاله مخکښې د پښتونخوا ذکر کوي په ۱۷۷۳ء کښې احمد شاه بابا، هېروډوټس په خپله سفرنامه کښې په ٤٢٥ ق.م کښې د دې قوم او علاقې ذکر کوي او فرانسيسي محقق ډارمسټېټر په ۱۸۸٦ء کښې د دې خاورې په شعر و ادب تحقيق کوي او کتاب نوم د پښتونخوا د شعر هار او بهار ږدي.

هسې افتخار الدين خټک صېب له کۀ په دې حقله بې طرفه پاتې کېدۀ ممکن نۀ وو نو چې بيا د دغسې تاريخ ورانولو د پاره په دې ميدان نۀ وے ولاړ ځکه چې دۀ خوکۀ خپل ځان په چا لوستو نو يو علمي او تاريخي اعتبار ئې هم لرۀ، په دې کالم کښې خو دۀ د پښتون دوستۍ په نوم داسې د پښتون دښمنۍ مظاهره کړې ده چې سړے د تعجب د سرحدونو نه هم اړوي. دا عجيبه پښتو او پښتونولي ده چې په پښتنو ئې خپل شناخت هم نۀ پېرزو کېږي. په اېن ډبليو اېف پي کښې يا په سرحد نوم کښې دے څۀ خورې تېږۍ خوشحاله ګرځي او د پښتونخوا په تش نوم پرې هم ساه ډوبي راځي.

صد افسوس دے چې پوره عبدالله نۀ کړه
چې خوشحال په کوم صفت دے يار زما